

Van Stofzuiger tot “The Soft Music Piano Bridge”
Hens Vlam-Verwaaijen

I

De vroegste muzikale herinneringen

Enkele jaren geleden las ik tot mijn grote verrassing in een autobiografie van de beroemde pianist Arthur Rubinstein dat hij als kleuter een zelfde “muzikale” herinnering had aan de stofzuiger als ik. Het monotone gezoem van dat apparaat inspireerde ook mij al heel jong om mee te zingen met dat drenzerige geluid, als het ware te improviseren, afwisselend unisono en tweestemmig.

Toen mijn oudste zusje zeven jaar werd vonden mijn ouders het tijd worden onze muzikale opvoeding ter hand te nemen en zo kwam er bij ons op een goeie dag een piano in huis. Een groot, glanzend zwart instrument en daarop verschenen weldra mijn moeders oude pianoboeken van thuis, bladmuziek met zwarte notenbalken en zwarte nootjes. En zo hoorde dat volgens mij ook: de burens hadden immers ook zo’n zwarte piano en bij hen stond ongeveer dezelfde bladmuziek op de klep.

Bij mijn oma daarentegen zag dat er allemaal heel anders uit: zij bezat een vleugel en behalve de afwijkende vorm van dat instrument was ook de kleur anders, niet zwart maar bruin. Wat het bovendien nog extra intrigerend maakte was het pianoboek: dat stond niet op zo’n geribbeld plankje aan de binnenkant van de klep maar boven óp de vleugel.

Bovendien waren tot mijn grote verbazing de notenbalken en noten in dit boek niet zwart maar blauw afgedrukt...

Gefascineerd kon ik als vijfjarige kijken naar de manier waarop mijn oma de toetsen indrukte; je zag dan een stukje van het hout

dat onder het ivoor zat; dat vond ik op de een of andere manier heel geheimzinnig.

Oma had kleine mollige, zachte handen en dat zij die toetsten nu zodanig aanraakte dat daardoor van die prachtige muziek klonk, dát riep bij mij een groot verlangen op om ooit op diezelfde manier de toetsen te mogen indrukken.

(Het boek met de blauwe nootjes bleek later “kun je nog zingen, zing dan mee” te zijn en “die prachtige muziek” waarschijnlijk “Waar de blanke top der duinen”!)

Tijdens wereldoorlog II waren mijn ouders binnen het sociëteitsleven (wij woonden in Rotterdam/Hillegersberg) zeer actief op het gebied van cabaretachtige programma’s, waarin o.a. veel aandacht voor het franse chanson.

Ook brachten ze een keer op de muziek van Bizet’s CARMEN een hele opera op de planken onder de titel “Jan van Schaffelaar” en op de muziek van een van de bekendste aria’s klonk de verheven tekst “Jan, kom je eten, de soep die staat al klaar”... Uren lang zaten mijn oudste zusje en ik bibberend van de kou in het donker boven aan de trap te luisteren naar en te genieten van de repetities.

Nog voordat wij tieners waren kenden we al heel wat van deze chansons en Bizet’s Carmen heb ik nooit meer kunnen horen zonder associaties met de prozaïsche teksten van die parodie.

Op mijn zevende verjaardag mocht ook ik naar pianoles. Ik had daar hooggespannen verwachtingen van. Onbereikbaar ver weg leek mij toen de inhaalslag, immers mijn zusje kon al “Ave Maria” uit Burgmüller spelen. Ondenkbaar dat ik die prestatie ooit zou kunnen evenaren! De eerste jaren ging ik naar les met de tram. In het laatste oorlogsjaar echter was het lopen geblazen, drie kwartier heen en drie kwartier terug, een ernstige aanval op mijn enthousiasme voor de pianoles.

Dat was toch al niet erg groot want het leek wel of mijn lerares een soort ontmoedigingsbeleid voerde: nooit wenste zij mijn zelf gemaakte stukjes te horen.

En de vleugel die samen met de piano in de leskamer stond heb ik nooit in de vijf jaar dat ik er kwam, ook maar met één vinger mogen aanraken. Ik begreep daar niks van, mijn oma had toch óók een vleugel en daar mocht ik gewoon op spelen... Jammer, het was al met al weinig inspirerend.

II

Kopenhagen

In mei 1945 was de oorlog afgelopen. Een paar maanden later, eind augustus, kregen mijn ouders de kans hun drie dochters van 13, 10 en 7 jaar mee te laten reizen met een Rode Kruis-transport naar Denemarken. Honderden kinderen kregen via deze organisatie de kans om gedurende een verblijf van drie maanden in een gastgezin bij te komen van de gevolgen van de hongerwinter.

We werden vervoerd in gesloten Zweedse vrachtkoelwagens op matrassen van stro. In colonne ging het dwars door Duitsland (waarvan we overigens niets te zien kregen) richting Deense grens, waar ieder kind werd afgehaald door het toekomstige pleeggezin.

Wij werden met z'n drieën opgehaald door een kennis van mijn ouders, mevrouw Jørgensen bij wie mijn jongste zusje en ik de komende maanden zouden logeren. Mijn oudste zusje kwam terecht bij

het hartelijke gezin van een slager één straat verder (en daar aten we later voor het eerst salami en knakworstjes).

Voor het laatste traject, nu met de trein-- heel spannend, want ik had nog nooit van mijn leven in een trein gezeten-- waren we nog eens een dag onder weg naar onze eindbestemming, Kopenhagen.

Al met al duurde de hele reis een volle week, inclusief een 2-daagse quarantaine in een opvangkamp bij de Deense grens, waar we eindelijk weer eens lekker konden rennen, waar we van top tot teen grondig geschrobd en ontluisd werden en waar we het allerheerlijkste brood met kummel en roomboter aten. (gevlochten witbrood en ook dat had ik nog nooit gezien)

De heer Jørgensen bezat tijdens de oorlog meerdere muziekmateriaal onder andere eentje in Düsseldorf en Amsterdam en toen er beslaglegging dreigde in het Amsterdamse filiaal (ik weet niet of dat iets te maken had met het feit dat hij getrouwd was met een Duitse), bood mijn vader onze zolder aan als opslagruimte voor de vele muziekinstrumenten waaronder nogal wat accordeons. Behalve die accordeons hadden we 's winters op die zolder ook nog eens een enorme voorraad appels opgeslagen en diensgevolge waren de 3 zusjes Verwaaijen een tijdje aardig populair!

Terug nu naar de heer Jacob Jørgensen. Tegelijk met de accordeons werd er ook een grammofoonplaatje meegeleverd waarop allerlei stukjes stonden van zijn hand. Eén van die stukken kon ik na vele malen draaien foutloos naspelen op de piano.

Toen ik hoorde dat Jørgensen naast zakenman ook een verdienstelijk pianist was deed ik er nog een schepje bovenop,

wetende dat ik het hem wilde voorspelen als ik eenmaal in Kopenhagen was.

Die eerste nacht in ons nieuwe onderkomen sliepen we nog wat onrustig en werd ik al vroeg wakker. Het was doodstil, iedereen sliep waarschijnlijk nog en ik lag moed te verzamelen om op te staan en naar die indrukwekkend witte (!) vleugel te gaan om “zijn” stuk te spelen. Ik durfde wèl, ik durfde niet; en na een tijdje knopen tellen gebood mijn aftelversje: wèl!

Heel zachtjes verliet ik de slaapkamer, liep naar de “salon” en opende voorzichtig de klep van de vleugel en begon te spelen. Ik was nog niet eens halverwege het stuk of daar schoot een witte figuur tevoorschijn. Zoiets had ik van m’n leven niet gezien: een man in een soort jurk, harige kuiten eronder en een klein wit mutsje op zijn hoofd. Mijn vader kende ik uitsluitend in een gestreepte pyjama.

Met stomheid geslagen staarde ik hem aan maar hij knikte me vriendelijk toe alsof het de gewoonste zaak van de wereld was –en dat was het voor hem natuurlijk ook- en gebaarde dat ik verder moest spelen en toen ik uitgespeeld was klapte hij in zijn handen en maakte me duidelijk dat hij na het ontbijt voor mij zou spelen.

Blij en opgelucht dat hij het goed had opgenomen verscheen ik met mijn zusje aan ons eerste Deense ontbijt in een zonnige keuken met “frøke” Annika, een moederlijk typ, achter het fornuis.

Ze deed me een beetje denken aan een vriendelijke uitgave van onze toenmalige koningin Wilhelmina maar ze was nog kleiner en had lieve ogen en ze bakte in haar kraakheldere blauw/witte uniform net zoveel eieren met spek voor ons als we maar wilden en dat was echt een ongehoorde traktatie;

nèt de hongerwinter overleefd wisten we nog maar nauwelijks hoe een ei eruit zag en 6 eieren in één keer verorberen dat was helemaal te gek.

Na het ontbijt speelde meneer Jørgensen zoals beloofd piano en hoe! De hele mondscheinsonate van Beethoven toverde hij uit die prachtige vleugel en vooral het laatste deel maakte grote indruk en dat zou mijn speciale verzoeknummer worden gedurende ons verblijf.

De Jørgensens hadden geen kinderen en na enige tijd, toen we allemaal wat beter communiceerden (zij sprak Duits en hij v.n. Deens), deden zij mij het voorstel om voorgoed bij hen te komen wonen: hij zou de zorg voor mijn muzikale opvoeding op zich nemen en dan zou ik vast en zeker een beroemde pianiste worden.

Ik was tien jaar. Hoewel ik weinig last van heimwee had en ongeveer iedere dag ruzie maakte met mijn zusje vond ik een beslissing nemen in m'n eentje--zo voelde dat toen-- zonder te kunnen overleggen met mijn ouders natuurlijk veel te moeilijk. Telecommunicatie zo kort na de oorlog was nog niet mogelijk voor de gewone burger, even bellen naar Nederland was er niet bij.

Tenslotte keerden we toch alle drie na die heerlijke, onvergetelijke maanden in Kopenhagen, weldoorvoed en met nieuwe kleren en schoenen terug in Rotterdam. Kopenhagen werd een mooie herinnering aan fantastische mensen, aan een licht en smaakvol ingericht vertrek met een witte vleugel en Beethovens sonate nr. 27, en aan "jeg ikke" wat "ik niet" betekent...

Langzamerhand kwam het gewone leventje weer op gang en ik pakte ook m'n pianolessen weer op al had ik daar nu andere verwachtingen van.

Ik zou mijn juf proberen duidelijk te maken dat een Deense pianist mij wel een beetje muzikaal vond en vroeg haar meteen die eerste les of ik het eerste deel van de mondscheinsonate mocht gaan studeren.

Nou, "geen sprake van, wat dacht ik wel"! Je zou zeggen waarom begon je er dan niet op je eigen houtje aan. Maar dat was helemaal niet eenvoudig in die tijd: noch wij zelf noch anderen uit onze omgeving waren in het bezit van die bewuste bladmuziek en het even kopen in de winkel zo kort na de oorlog was uitgesloten.

Er was een enorme schaarste aan allerlei goederen, de meest elementaire zaken zoals voeding, kleding en schoeisel om er maar een paar te noemen, waren nog op de bon. Ook moest het kopieerapparaat nog worden uitgevonden al had ik daar toen weinig aan.

III

Middelbare school

In 1947 verliet ik de lagere school en ging ik naar het Erasmiaans gymnasium in Rotterdam. Dat betekende o.a. iedere dag twee maal een dik half uur fietsen en een boel huiswerk. En dat leek me het geschikte moment om mijn ouders te vragen of ik dan nú eindelijk mocht stoppen met mijn pianolessen. Ik had het al vaker gevraagd maar zij wilden er niet van horen. Met tegenzin, maar zwichtend voor mijn argumenten, stemden ze toe. Dat betekende niet dat ik ook ophield met spelen natuurlijk

Op de rommelmarkt in Rotterdam vond ik tot mijn grote vreugde een los exemplaar van de mondscheinsonate en ik stortte me vol

overgave op het studeren van het eerste deel. Met behulp van de beroemde pianist Wilhelm Kempff, via de grammofoonplaat, lukte het me om het een beetje te laten lijken op de interpretatie van mijn grote held: Jacob Jørgensen.

Onze passieve muzikale vorming ging ongemerkt door. Mijn moeder speelde als amateur viool in twee orkestjes: in het Hillegersbergs vaudevilleorkest dat regelmatig optrad o.a. voor de sociëteit en daarnaast speelde ze in een barokensemble onder leiding van haar leraar, de heer Wijts.

Een enkele keer wist ze me over te halen om haar te begeleiden, maar ik had moeite met het instuderen van louter begeleidingspartijen zonder melodie en ik deed dat dan ook niet echt met plezier om heel eerlijk te zijn.

Het na-oorlogse concertleven bloeide inmiddels ook weer op en met een bepaalde regelmaat mochten wij mee naar concerten van het Rotterdams Philharmonisch Orkest o.l.v. de befaamde dirigent Eduard Flipse.

Eén van de hoogtepunten uit die tijd was een galabenefietconcert, ik meen in de herfst van 1947. Mijn oudste zusje (15) en ik (12) mochten tot onze grote verrassing mee.

Dat woordje “gala” koste mijn moeder overigens heel wat hoofdbreken; zelf bezat ze nog wel een avondjurk, maar waar moest ze twee gala-japonnen voor haar beide dochters vandaan halen. Zoals al eerder gezegd heerste er nog steeds grote schaarste en was er nog van alles op de bon.

Toch kreeg zij het voor elkaar om een paar meter witte organza op de kop te tikken en daarvan naaide ze voor ons twee schitterende sprookjesachtige creaties met een feestelijke wijnrode fluwelen strik op de rug. Opgewonden wachtten we de bewuste avond af. Drie pianoconcerten maar liefst zou de

beroemde pianist Julius Kätchen spelen op die avond, Mozart (weet nummer niet meer), derde van Beethoven en het eerste van Tschaikovsky, als ik me goed herinner, helemaal zeker weten doe ik het niet.

Gedurende deze avond vond er een klein incident plaats. Vóór de pauze konden wij zusjes maar nauwelijks ons lachen inhouden tot ergernis van onze ouders. We dorsten elkaar haast niet aan te kijken en iedere keer dat Kätchen van die overdreven, theatrale gebaren (vonden wij) maakte, stikten we bijna van de lach. En we waren dan ook blij toen het eindelijk pauze was.

Niettemin kondigde mijn zusje aan dat ze Julius om een handtekening ging vragen. Vol ontzag over haar vermetelheid staarde ik haar na. Ze bleef nogal lang weg en toen ze, net voor de gong, weer aan kwam hollen, één grote witte wolk organza, was er nog net even tijd voor haar verhaal.

Trots liet ze zijn handtekening zien op het programma dat nu vol koffievlekken zat en ze vertelde giechelend dat ze zó zenuwachtig was dat ze tegen zijn koffiekopje had gestoten: alle koffie over z'n broek. Gelukkig viel de schade mee en kon hij, na enig boenen, het concert vervolgen in hetzelfde kostuum.

De zondagochtendontbijten bij ons thuis waren, als ik daar nu op terugkijk, ook heel speciaal: mijn vader draaide dan om de beurt de meest bekende piano- en vioolconcerten tot en met de romantiek.

Trouwens, de hele zondag werd er intensief naar muziek geluisterd..

Na het ontbijt luisterden mijn vader en ik van 10 tot 11 uur naar het radioprogramma "La tribune du discofile" op Brussel Frans. Verschillende uitvoeringen van allerlei soloconcerten werden daarin met elkaar vergeleken, een programma dat een beetje vergelijkbaar is met het huidige "Discotabel". 's Middags waren

er ook toen al de AVRO zondagmiddagconcerten, voorafgegaan door het “Bel canto” opera-uurtje van 1 tot 2 uur. Maar daarvoor interesseerde ik mij minder.

Al met al luisterden we waanzinnig veel naar klassieke muziek. En omdat we toen nog geen radio- programmablad hadden en van tevoren niet wisten wat er gespeeld zou worden werd het een soort sport wie het eerste kon raden wat er van welke componist gespeeld werd. Wij kenden op den duur zowat alle Beethoven-symfonieën uit ons hoofd; we hoefden maar een paar maten te horen en we wisten feilloos de hoeveelste en ook nog welk deel. Ik zou daartoe nu niet meer in staat zijn...

Behalve een uitgebreide repertoirekennis van de opera kenden mijn ouders ook nog ongeveer alle operettes. Zij woonden n.l. vanwege mijn vaders baan bij een Amerikaanse bedrijf van 1929 tot 1932 achtereenvolgens in Leipzig, Hamburg en Berlijn. En als jong echtpaar zonder kinderen beleefden ze tijdens die periode in dat interbellum een weergaloze tijd met onwaarschijnlijk veel concerten, opera's, operettes en theatervoorstellingen samen met hun Amerikaanse en Duitse vrienden.

Mijn actieve muzikale vorming lag al weer een tijdje stil. In plaats van pianoles wilde ik dolgraag balletles. Ik droomde daar al jaren van maar mijn ouders hadden zo hun bedenkingen. Na lang soebatten stemden ze tenslotte toe.

Op een vrijdagmiddag in februari '48 zou ik dan toch heus mijn eerste balletles krijgen op de balletschool van Nettie van der Valk in Rotterdam. Ik had me er mateloos op verheugd en dacht de hele week aan niets anders. Nog even de twee uur gymnastiek afwerken die op het rooster stonden en ik zou kennis maken met een nieuwe wereld.

Om half drie die middag brak ik tijdens die gymles mijn linker elleboog. Weg droom. Niks balletles. Maar naar het Coolsingel ziekenhuis of wat daar nog van over was na het bombardement, samen met de gymjuf uren lang wachten tot mijn arm gezet kon worden. Na vier weken gips stond de arm in een mooie hoek van 90°. Zo bleef hij voorlopig ook nog wel een tijdje want van fysiotherapie had men toen nog nauwelijks gehoord. Een beetje massage was al. Helemaal recht is die arm nooit meer geworden. Een belemmering voor het pianospelen is het echter nooit geweest. Wel voor ballet!

Mijn oudste zusje en ik begonnen ons inmiddels ook te interesseren voor jazz en op mijn vijftiende schreef ik mijn eerste boogie-woogie die overigens een kleine 35 jaar later pas in druk zou verschijnen onder de naam “July” in deel 7 van de serie “THE SOFT MUSIC PIANO BRIDGE OVER THE CLASSICS” (zie bijlage)

Wij begonnen onze eerste grammofoonplaten te kopen o.a. Artie Shaw’s big band, Ella Fitzgerald, Louis Armstrong en ook Doris Day, al viel die laatste niet echt onder de noemer jazz: wel had ze een perfecte timing volgens mijn jongste zus, die van ons drieën de meeste feeling voor jazz had. Ook zij had alweer een tijdje pianoles: ze speelde echter nooit wat er stond maar toch swingde het bij haar op de een of andere manier altijd de pan uit.

Doris Day was in de jaren 50 een waanzinnig populaire filmster en zangeres en er waren in de hele westerse wereld niet veel muren van tienerkamers die níet behangen waren met haar foto's denk ik.

We kochten elke grammofoonplaat van haar die uitkwam en kenden alle teksten uit ons hoofd evenals iedere nuance van haar stem en probeerden haar zo goed mogelijk te imiteren. Dat lukte het best als je een beetje verkouden was en daardoor een wat hese, schorre stem had. Dat geluk had ik in de zomer van '52. Ik was 17 jaar. En ik had me, aangemoedigd door zusjes en vriendinnen, opgegeven voor een wedstrijd voor de beste Doris Day zangimitatie.

Deze wedstrijd vond plaats in de schouwburg in Gouda en dat kwam mooi uit want vanaf ons zomerhuisje aan de Reeuwijkse plassen waar wij altijd onze zeilvakanties doorbrachten was het maar een kwartiertje fietsen.

En hoewel we nooit meer iets hadden gehoord op mijn inschrijving begaven we ons toch maar voor de zekerheid op die bewuste avond richting schouwburg. Er werd een variétéprogramma gebracht met bekende namen uit die tijd zoals Eddy Christiani, Olga Loewina, de conferencier Kees de Lange, pianist Cas Oosthoek en vele anderen.

Vòòr de pauze kondigde Kees de Lange aan dat er direct na de pauze een Doris Day wedstrijd zou plaatsvinden waarvoor eventuele liefhebbers zich dan tijdens de pauze moesten melden bij de pianist achter het podium.

De vriendinnen en de zusjes drongen aan op mijn deelname alsnog en met zachte dwang duwden ze mij door de deur die naar de achter het podium gelegen ruimten leidde.

Daar werd ik opgevangen door de pianist Cas Oosthoek die me onmiddellijk aan het werk zette.

“Welke nummers had ik voorbereid”? Ik noemde “Shanghai” en “Tea for two”.

Na enig zoeken vond hij de toonsoort die bij de hoogte van mijn stem paste, zomaar uit de losse pols deed hij dat, erg knap vond ik. Hij loodste me met verve door de twee nummers heen en gaf deskundige aanwijzingen waar ik veel aan had en na een kwartiertje intensief oefenen daar op het podium achter de gesloten gordijnen vond hij dat het er mee door kon.

Er was nog één andere kandidate, een zangeres uit Leiden met haar eigen band en zij was zo aardig mij haar lipstick te lenen, want aan make-up deden wij toen nog niet. Mijn outfit was ook niet helemaal je dàt; spijkerbroek en gympjes staken wat armzalig af bij de laag uitgesneden lange zwart fluwelen japon van de Leidse.

Na de pauze moest ik meteen als eerste op. Ik schoot wat onwennig uit de coulissen tevoorschijn, knipperde in het verblindende licht van de schijnwerpers met mijn ogen naar waar ik dacht dat mijn achterban zat, terwijl Cas Oosthoek al aan de intro van “Tea for two” bezig was.

Ik miste mooi mijn inzet, tot drie keer toe zelfs en zenuwachtig riep ik naar de donkere zaal “het lukt niet”, wat natuurlijk vrij overbodig was!

Maar na een hint van de pianist dat ik in de microfoon moest zingen werd de song dan toch eindelijk vlot getrokken en bij de tweede song kreeg ik m'n zelfvertrouwen weer een beetje terug en dorst ik zelfs al zingend over het podium te wandelen, net op tijd over allerlei snoeren springend.

Mijn rivale zong vervolgens 'op de plaats rust' twee langzame nummers, met een zachte fluister stem en geloken ogen en dat sprak de zaal waarschijnlijk minder aan als Doris Day-imitatie want ze klaptten voor mij nèt wat langer dan voor haar, hetgeen betekende dat ik de gelukkige winnaar was...

Een van onze zeilvriendjes, een roodharige jongen uit Gouda wiens naam ik helaas vergeten ben, vroeg mij kort na dit optreden of ik niet wilde komen zingen bij hun schoolbandje: hij zat in Rotterdam op de toenmalige M.T.S. niet ver van mijn school.

Hij kwam dat heel keurig thuis vragen. Ik stelde hem voor aan mijn moeder die hem een paar gebruikelijke vragen stelde, zoals "waar woon je, heb je broertjes en zusjes" "Zo, zo, heb je er elf? Ben je zeker katholiek" waarop hij instemmend knikte.

Ik kreeg een angstig voor gevoel. Mijn moeder die nogal antipaaps was ging onverdroten verder; "ik heb dat nooit begrepen van de Katholieken: in de bijbel staat toch "gaat en vermenigvuldigt u"? En doelend op de grote gezinnen destijds onder de katholieken sprak ze met opgeheven wijsvinger beschuldigend "maar voor mij is twee maal twee vier en geen vierentwintig"...Die arme jongen, hij werd bijna net zo rood als zijn haar en hij wist niet hoe gauw hij het pand weer moest verlaten.

Einde van mijn zangcarrière! Ik had het trouwens toch niet gedurfd, denk ik.

Weer even een paar stappen terug.

Op mijn zestiende wilde ik graag mijn pianolessen weer oppakken. De vraag was: bij wie. Mijn ouders wisten het niet goed en ik evenmin. De vioolleraar van mijn moeder werd geraadpleegd en hij stelde voor het zelf met mij te willen proberen.

Hij had, zo verzekerde hij ons, tenslotte zijn diploma bijvak piano. En zo volgde er wederom een lesperiode, die slechts anderhalf jaar duurde. Het belangrijkste wat hij in die relatief korte tijd bij mij bewerkstelligd heeft is dat ik een grote liefde voor de muziek van Schubert opvatte. Ook spoorde hij me voortdurend aan steeds het “muzikanteske” in de muziek op te sporen.

Voor andere zaken zoals b.v. techniek of kennis van het pianolesrepertoire was ik bij hem misschien toch niet helemaal aan het juiste adres.

Zo beweerde hij dat je in feite alleen maar de toonladder van C hoefde te studeren; al die andere kon je dan vanzelf ook spelen! Van mijn handhouding (ik speelde met hele platte vingers) deugde naar later op het conservatorium bleek ook niets. Na anderhalf jaar beheerste ik uiteindelijk maar één stuk een beetje, het eerste deel uit het pianoconcert in D. van Joseph Haydn en dat speelde ik zo nu en dan, o.a. op een van de “Muziek en Declamatie” avonden van mijn school en daarmee viel ik zowaar in de prijzen.

Tengevolge daarvan viel mij de eer te beurt om onze school muzikaal te mogen vertegenwoordigen in Antwerpen tijdens een culturele en sportieve scholenuitwisseling, maar dat was niet zo’n succes. Voorafgaand aan het concert ’s avonds had ik overdag ook nog eens aan een aantal volleybalwedstrijden

meegedaan en daar waren mijn vingers een beetje dik van geworden...Haydn met te dikke vingers en een vermoeid lijf, nee, dat was geen gelukkige combinatie.

Voor het overige kan ik me niet goed herinneren wat ik nog meer voor speelbaars in m'n repertoire had dan wat Heller etudes. Toch heb ik goede muzikale herinneringen aan deze kortere lesperiode; er werd dan misschien onder de maat les gegeven, maar er werd wel veel gepraat over de essentie van muziek, wat dat dan ook mag zijn.

Echter, geen Chopin in de les en al helemaal geen Bach. Ik kende slechts de Mattheus Passion want daar ging ik ieder jaar met mijn ouders naar toe, in de "Koninginnekerk" in Rotterdam. Dat Bach ook een enorme hoeveelheid inventionen, suites, partita's, preludes en fuga's enz. voor piano/ klavecimbel had geschreven, wist ik niet eens.

Bij een vriendinnetje thuis hoorde ik voor het eerst Bach op de piano en ik weet nog precies wat zij speelde: een kleine prelude in D. Ze speelde hem prachtig en helder en ik was er meteen weg van. (Wij zouden enige jaren later tegelijk toegelaten worden op het Amsterdams Conservatorium)

De eerstvolgende marktdag fietste ik naar de markt op het Noordplein om alle stalletjes met tweedehands bladmuziek na te pluizen en tot mijn grote vreugde vond ik niet alleen Bach's 2- en 3-stemmige inventionen maar ook de beide bundels Beethoven sonates, weliswaar hingen die een beetje uit elkaar, maar ze waren in ieder geval compleet. Ook een bundel Haydn sonates, alle Mozart sonates en de Lieder ohne Worte van Mendelssohn, allemaal gebonden, behoorden tot mijn buit. Na wat afdingen hier en daar fietste ik met mijn schat, die alles bij elkaar precies 2 euro kostte, opgewonden naar huis.

Ik was inmiddels alweer gestopt met de lessen want ik vond dat ik er niet zoveel mee opschoot. Op eigen houtje bleef ik een beetje doormodderen totdat ik op een dag, in februari 1954 kennis maakte met Bram Boelee, een jonge talentvolle, veelbelovende Rotterdamse pianist, die net zijn opleiding had afgerond bij Marguérite Long in Parijs en bij Alfred Cortot in Lausanne.

Die belofte maakte hij inderdaad waar; zijn carrière verliep glansrijk tot het rampzalige moment dat hij op zijn drie en veertigste door een ernstige ziekte werd getroffen waardoor hij niet meer tot optreden in staat was. Onvoorstelbaar.

Maar op die dag in '54 had ik nog nooit van hem gehoord totdat hij aan de arm van Lucie Meyer, zijn latere vrouw en goede vriendin van mijn oudste zus, bij ons binnenstapte.

Hij zag de piano, stortte zich erop en speelde op weergaloze wijze Carnaval op. 9 van Schumann. Toen hij uitgespeeld was keek hij om zich heen en vroeg ons op onze beurt ook wat te spelen. Niemand dorst dat natuurlijk na zulk briljant spel. Ik zeker niet, maar mijn zusje duwde me op de kruk en beval "Haydn". Ik raffelde het stuk dat ik inmiddels al zo'n twee jaar speelde zenuwachtig en veel te snel af, het leek volgens mij nergens naar maar Bram vroeg me of ik er wel eens aan gedacht had mij aan te melden voor het conservatorium.

Ik had talent, verzekerde hij mij. Ik was stomverbaasd: wij speelden thuis allemaal, de één wat beter dan de ander. Muziek maken was zoiets vanzelfsprekends, zo geïntegreerd in ons dagelijks bestaan. En dat was min of meer ook al het geval in zowel het ouderlijk huis van mijn moeder als van mijn vader; niks nieuws onder de zon dus.

De opmerking van Bram zette mij echter wel aan het denken: ik had nog geen duidelijke toekomstplannen, hoewel ik in mijn eindexamenjaar zat. Ik stond er niet al te best voor, was hevig verliefd op een 5 jaar oudere student, vond in de schoolbanken zitten opeens een kinderachtige tijdspassing!

Ik spijbelde veel en liet het schoolwerk voor wat het was. Mijn vader was behoorlijk ontstemd over deze gang van zaken. Begrijpelijk. Ik ontweek hem dan ook zoveel mogelijk.

Gelukkig (voor mij) was hij vaak op reis, maar zodra hij thuis was hing zijn ongenoegen als een donkere wolk in huis. Hij vond mij een nietsnut en dat vriendje vond hij ook maar niks.

Ik probeerde hem ervan te overtuigen dat, als ik maar eenmaal op dat conservatorium zat, ik zou bewijzen dat ik wèl goed kon presteren.

Dat betekende echter wat mij betreft dat ik me volledig de komende drie maanden op de voorbereiding van het toelatingsexamen moest toeleggen. Uiteindelijk zwichtte mijn vader na een gesprek met de rector; er werd overeengekomen dat ik het schooljaar diende vol te maken maar dat ik geen eindexamen zou doen. Ik zou een schriftelijk bewijs krijgen dat ik 6 jaar gymnasium had afgerond. Voor de toelating op het conservatorium was dat voldoende.

Dolblij begon ik de brochures van de verschillende conservatoria aan te vragen. De keuze viel op Amsterdam. De eisen voor toelating waren o.a. een paar inventionen van Bach, een sonate van Mozart of Beethoven of iets vergelijkbaars (Haydn dus maar weer!), een etude van Czerny op. 299 deel 4 en een makkelijke etude van Chopin.

Verder moest je op theoretisch gebied het nodige weten van intervallen, toonladders, drieklanken en nog zo het een en ander. Maar wie oh, wie zou mij daarmee kunnen helpen? Bram was ondertussen alweer geheel en al uit mijn gezichtsveld verdwenen.

Dus de aloude piano/vioolleraar geraadpleegd.

Hij bleek een reuze steun in theoretische zaken: hij wist alles van omkeringen van drieklanken, van intervallen, van gehoortrainingen, zoals tweestemmige dictees etc., kortom hij leerde me in die drie maanden voldoende om in ieder geval het theorie-examen goed te kunnen doorstaan.

Een ander verhaal was het praktijk gedeelte; hier wreekte zich toch mijn geringe technische vaardigheden. De inventionen van Bach kreeg ik redelijk onder de knie en voor de Haydn was ik ook niet echt bang. Welke Czerny etude ik echter speelde weet ik niet meer. Des te helderder staat mij nog de Chopin etude opus 25 nr.12 in c. klein voor de geest.

Ik vond dat zo'n schitterend stuk en wilde dat perse op het examen spelen; veel te hoog gegrepen natuurlijk, het is eerder een eindexamen stuk! Maar ik was eigenwijs.

Ik deed toelatingsexamen in 1954 op een zonnige dag aan het eind van het voorjaar in een zwart/wit geruite jurk, met nieuwe rode Italiaanse sandaaltjes: en voor het eerst in mijn leven realiseerde ik me hoe belangrijk de juiste kleding kan zijn voor je zelfvertrouwen.

Ik reisde alleen met de trein naar Amsterdam. Vriendje in Utrecht, één zusje in Engeland, het andere zusje op school, vader op reis en moeder gewoon thuis; zo ging dat in die tijd.

Het conservatorium bevond zich toen nog in de Bachstraat. Als ik me goed herinner vond het examen plaats in kamer 1, het domein van de directeur, George Stam, die in het midden achter de groene jurytafel zat, geflankeerd door o.a. Paul Frenkel bij wie ik me als leerling had aangemeld op aanraden van mijn pianoleraar.

Daar naast Jan Odé, Nelly Wagenaar en ik dacht Jean Antonietti. Met een bemoedigend knikje nodigden zij me uit te beginnen met Bach. Daar kwam ik zonder veel kleerscheuren doorheen. Toen Haydn, en dat was al minder; ik raffelde het weer eens veel te vlug en veel te slordig af naar mijn idee. Er klonk af en toe wat gegniffel vanachter de tafel. Toen was de beurt aan Chopin's etude en dat de jury toen niet en bloc van z'n stoel is gerold van het lachen verbaast me nog.

Ik had de volgende truc verzonnen om mijn gebrek aan techniek te camoufleren: stijgend (voor de niet-spelers betekent dat van links naar rechts over het toetsenbord) lukten die gebroken drieklanken op volle snelheid nog een beetje, maar dalend kon mijn linkerhand het absoluut niet bijhouden.

Dus drukte ik het pedaal in en hield dat aan tot ik weer helemaal beneden was, daarbij een ongedifferentieerde hoeveelheid lawaai producerend... En ik, naïef, maar hopen dat ze het niet zouden merken!

Waarom ze mij hebben laten slagen en me niet eerst naar de vooropleiding hebben gestuurd, is me altijd een raadsel gebleven.

IV

Conservatoriumtijd in Amsterdam, 1954-1960

Er brak een spannende tijd aan. Om te beginnen moest ik een kamer zien te vinden en dat was ook toen al een opgave, zeker als muziekstudent, want een nogal impopulair soort... Mijn eerste zolderkamer vond ik op de Ceintuurbaan op de vierde verdieping en daar mocht ik geen piano hebben. Ik nam de kamer toch maar om van daaruit in ieder geval verder te kunnen zoeken naar iets geschikters.

Om te kunnen studeren had ik de volgende oplossing gevonden: in een pianozaak op de Stadhouderskade mocht ik tijdelijk komen studeren totdat ik een andere kamer zou hebben gevonden, waar ik dan de bij hen te huren piano zou plaatsen. Zo was de deal. Bezwaarlijk was echter wel dat ik af en toe midden in de etalage moest studeren en dat was voor de voorbijgangers natuurlijk wel leuk maar voor mijn concentratie wat minder! Als er klanten kwamen moest ik vanzelfsprekend stoppen en alles bij elkaar kwam er die eerste maand dan ook niet veel van studeren terecht.

Mijn vriendin die zo mooi Bach speelde en die ook geslaagd was voor hetzelfde toelatingsexamen zocht eveneens vergeefs naar een geschikte kamer en omdat het ons via de reguliere wegen niet wou lukken besloten we tot een

andere tactiek over te gaan; we bestudeerden de plattegrond van Amsterdam, kozen de leukste locaties, fietsten er heen, bekeken de panden die ons het meest bevielen en belden vervolgens aan en zeiden dat we gehoord hadden dat er daar een kamer te huur zou zijn.

En zo vonden we na heel wat kilometers toch allebei een geschikte kamer, zij in oud Zuid en ik in het centrum, in de Hartenstraat 34, op het hoekje van de Keizersgracht in een pandje uit de 17de eeuw. Beneden was een antiek- en curiosawinkel gedreven door mijn hospita.

Zij en haar echtgenoot vormden een merkwaardig stel: zij, 56 jaar, klein en dik met een grijs permanentje en altijd een vaal bloemetjesshort en hij, donker met snor, mager en 13 jaar jonger.

Bovendien had ie een uiterst geheimzinnig beroep; op de zolder direct boven mijn kamer had hij een soort knopenfabriekje, was druk in de weer met allerlei ongezond ruikende chemicaliën en kleurstoffen voor het verven van knopen.

Een enkele keer ging er wel eens iets mis met het verfbad, het kookte over of zoiets, in ieder geval sijpelde de kleurstof in strepen langs mijn muren omlaag en dat was vele malen erger dan een kleurloze lekkage van regenwater!

Maar piano studeren was daar gelukkig geen probleem. Wel was het aanvankelijk de vraag of er überhaupt een piano zou komen: via de veel te smalle wenteltrappen naar boven was uitgesloten.

Bleef over de wrakke eeuwenoude hijsbalk. Na lang aandringen en soebatten ging de pianohandelaar door de knieën.

Op de afgesproken tijd van bezorgen ben ik er stiekem van door gegaan, ik wou er niet bij zijn als de piano naar beneden stortte... Maar het lukte allemaal op miraculeuze wijze en toen ik na enige tijd de hoek om kwam van de Keizersgracht zat de hijsbalk nog

op z'n plaats en zag ik nergens gewonden of restanten van een uit de touwen geschoten piano....Mijn hele conservatorium-tijd heb ik daar heerlijk gewoond en geleefd en heb ik genoten van het

Amsterdamse leven in dit eeuwenoude straatje. Ook heb ik er een paar aardige antieke spullen aan overgehouden die de dierbare herinneringen aan deze tijd levend houden.

De eerste paar jaar had ik les van Paul Frenkel. Hij was van Russisch Joodse afkomst en na de revolutie van 1917 vanuit zijn geboortestad Odessa uitgeweken naar Duitsland, waar hij zich vestigde in Berlijn. Daar ontmoette hij de vermaarde violist Hubermann met wie hij jaren lang een beroemd duo vormde. Begin jaren dertig vluchtte hij vervolgens naar Nederland en al snel werd hij tot hoofdvakdocent piano aan het toenmalige Amsterdams Conservatorium benoemd.

Hij was een erudiet man en heeft ook op andere dan muzikale gebieden een bijdrage geleverd aan mijn vorming.

Hij moedigde zijn leerlingen aan goede boeken te lezen, bij voorkeur wereldliteratuur, zo mogelijk in de oorspronkelijke

taal. De 4 wanden van zijn leskamer thuis werden vanonder tot boven in beslaggenomen door boeken, boeken en nog eens boeken. En ik zette mijn eerste aarzelende stappen op het Russische literatuurpad, uiteraard in een Nederlandse vertaling!

Mijn pianolessen waren minder succesvol; ik was niet erg ijverig, niet echt door het heilige vuur bezeten en Frenkel was een veel te aardige man om met de knoet te dreigen, dat lag absoluut niet in zijn aard. Maar iemand zoals ik, met die toch al gebrekkige vooropleiding, zou wellicht juist beter af zijn geweest met een wat strengere aanpak.

De meeste theorievakken op muziekgeschiedenis na (een vak dat door Willem Noske werd gegeven, toch niet de eerste de beste) vond ik leuk, vooral, harmonieleer van Hennie Schouten, vormanalyse van Ernest Mulder en solfège van Paul Loewer.

Van dat laatste vak heb ik, denk ik, mijn liefde voor septime-accorden overgehouden; volgens sommigen zou dit een van de kenmerken van mijn composities zijn.

In mijn herinnering hebben wij studenten drie jaar lang, drie keer per week, alle septimeakkoorden met hun omkeringen in alle mogelijke liggingen moeten zingen.

Ook de harmonielessen en in het bijzonder de uitwerking, 4-stemmig, van een melodie of een bas, vond ik altijd heerlijk om te doen. Hele schriften vol heb ik er nog steeds van en als ik er eens in de zoveel tijd naar kijk, valt me op dat mijn favoriete septimeakkoord het hardverminderde was.

Omdat Paul Frenkel nog tijdens mijn studie met pensioen ging, kreeg ik mijn laatste conservatoriumjaar Jan Odé als docent, een geboren docent, mag ik wel zeggen. Hij keek nogal bedenkelijk toen ik aankondigde aan het eind van dat studiejaar examen te

willen doen; hij was niet onder de indruk van mijn kunnen en had er graag een jaar extra voor uitgetrokken.

Voor mijn vader was echter de maat vol, ik had er immers al een jaar langer over gedaan; een jaar waarin ik allerlei baantjes had en de piano een beetje had laten sloffen...

Jan Odé onderwierp me vervolgens aan het uitermate strenge regime van het tergend langzaam studeren, zeker de eerste drie maanden en het resultaat was verbluffend, verbaasde mij zeer. Hij besteedde o.a. ongelooflijk veel aandacht aan de manier van aanslag en aan het kritisch luisteren naar je eigen spel. Hij leerde me om zelfstandig en kritisch zelf nieuwe stukken in te studeren. En in mijn lange leven als pianodocent heb ik op mijn beurt steeds weer veel profijt gehad van zijn manier van lesgeven.

Met grote inzet van zijn kant en zo hard mogelijk werken van mijn kant is het eindexamen toch een haalbare kaart gebleken: in 1960 werd ik de gelukkige bezitster van het einddiploma van het Amsterdams conservatorium en na een aanvullende cursus “Algemene Muziektheorie” ging mijn loopbaan als docent van start, aanvankelijk met klassikale lessen op verschillende muziekscholen met hier en daar wat pianoleerlingen.

V

Eerste schreden op het docentenpad 1960-1963

Al vrij spoedig daarna kon ik een lespraktijk in den Helder overnemen, van een collega die in verwachting was. In die dagen kocht je de “goodwill” van zo’n praktijk, vergelijkbaar met b.v. de overname van een artspraktijk. Alleen lagen de bedragen wel ietsjes anders! Ik meen me te herinneren dat ik f.400,- overnamekosten heb betaald.....

De lessen werden thuis gegeven bij een internist en zijn gezin, de familie Loopuyt. De formule was als volgt: ik kreeg in hun huis de beschikking over een kamer met piano (zelf hadden ze beneden een schitterende Steinway vleugel).

Daar mocht ik alle leerlingen ontvangen en gedurende de 2 of 3 dagen (afhankelijk van het aantal leerlingen) dat ik er les gaf, was ik volledig in dat gezin opgenomen.

Als tegenprestatie gaf ik hun beide dochters les. Vanuit Amsterdam reisde ik aldus een paar dagen per week naar Den Helder. Ik heb daar een jaar of drie met veel plezier lesgegeven en heb er zelf ook veel van geleerd.

Eigenlijk wist je met dat mooie diploma van toeten noch blazen op het gebied van lesgeven. Immers, het vak pedagogie stelde toentertijd op het conservatorium nog niet zo veel voor. Het was dus echt een sprong in het diepe als je op de nieuwe pianoleerlingen werd losgelaten!

Er bestonden natuurlijk wel verschillende lesmethodes, maar er was er niet één die je vertelde wat je moest doen met een verlegen 10 jarig jongetje die gehecht was aan zijn vorige juf, wiens ouders net gescheiden waren, die zijn motoriek niet kwijt kon in zijn prille, onhandige pianospel en die mij al helemaal niet zag zitten.....

En het was puur geluk dat ik iets verzon dat hem aansprak en het ijs deed breken.

Na een paar uitzichtloze lessen waarin ik de wanhoop nabij was (en hij waarschijnlijk ook), kwam ik op het idee om samen te gaan improviseren.

We spraken de maat af en hij mocht aan de diskant net zo hard spelen- ja, met zijn vuisten op de toetsen slaan- als hij maar wilde. Voorwaarde was: in de maat blijven en alleen de zwarte toetsen raken.

Het resultaat was verbluffend. Na een aarzelende start en na wat aanmoedigingen van mijn kant, stortte hij zich tenslotte met vuisten en ellebogen (dat mocht ook) op de toetsen en leefde zich helemaal uit.

Al zijn opgekropte motoriek kwam naar buiten en ik prees hem en zei dat we nu samen een echt “modern” concert hadden gegeven. Hij kreeg de smaak te pakken en we deden het nog een keertje. Zijn blijde, opgewonden gezichtje was iets om nooit te vergeten.

Het was ook in den Helder dat ik voor het eerst stukjes schreef voor bepaalde leerlingen. Veel van die stukken zijn later in een van de bundels uitgegeven.

Ook ben ik nog steeds dankbaar voor de wijze waarop deze fam. Loopuyt, bij wie dat allemaal plaats vond, met hun “pianojuif” omsprong. Van moeder Loopuyt kreeg ik de liefde voor tuinieren mee, kreeg ik kookles en van vader L. een hoop wijze levenslessen. Daarbij waren het ook nog eens aardige, muzikale dochters!

Kortom een unieke start voor mijn docentenloopbaan.

Toen ik zelf een kind verwachtte heb ik op mijn beurt de praktijk weer aan mijn opvolgster over kunnen doen en probeerde ik thuis, nu in Amstelveen, door middel van advertenties wat leerlingen te krijgen. Dat was niet makkelijk zonder telefoon. Het is nu ondenkbaar dat je in 1963 maanden lang op een telefoonaansluiting moest wachten. Je stond eindeloos op een wachtlijst en ik heb zelfs nog een dringend verzoekschrift ingediend bij de P.T.T. directeur.

Want er moest brood op de plank. Mijn echtgenoot was nog niet afgestudeerd en daarom was ik de z.g. kostwinner. Voor wat dat waard was...

Maar met wat bijbaantjes hier en daar redden we het prima en binnen een jaar werd er afgestudeerd, een kind gebaard, verhuisd naar Eerbeek waar Joop aan zijn eerste baan begon met een in onze ogen duizelingwekkend hoog salaris....

VI

Eerbeek 1963-1975

Nadat we een beetje aan de cultuurschok gewend waren – van een Amsterdams studentenleven naar een “gewone” burgermaatschappij in een klein dorp voorbij Arnhem en met een baan van 8 tot 6 uur - en wij ons langzaam maar zeker invoegden in het leven van deze kleine plattelands gemeente, begon ik ook voorzichtig een lespraktijk op te bouwen.. En zoals dat vaak gaat werkte het sneeuwbaaleffect ook hier: het begint bij het dochttertje van de burenen....

Na een tijdje kregen we natuurlijk ook een wat uitgebreider vrienden- en kennissenkring en gaven we zo af en toe een huisconcertje. Een leerlingenuitvoering vond minstens één keer per jaar plaats.

En als het zo uitkwam schreef ik voor een bepaalde leerling een stuk in de stijl van een boek dat ze erg leuk vonden maar dat ze helaas uit hadden.

Dat kostte me bovendien minder tijd dan met openbaar vervoer naar de dichtstbijzijnde bladmuziekwinkel in Arnhem te reizen. Alhoewel, een stukje schrijven vergde natuurlijk ook de nodige tijd..... En een kopieermachine was toen immers nog nauwelijks voorhanden, dus je schreef het allemaal met de hand; één exemplaar voor de leerling en eentje voor je zelf.

Pas later vanaf begin jaren '80 waren er wat spaarzame mogelijkheden om o.a. bij bevriende zakenrelaties de kopieermachine te gebruiken. Was het daarom dat de meeste stukken wat aan de korte kant waren?

VII

Zutphen 1975-1986

Toen onze oudste aan de middelbare school toe was besloten we naar Zutphen te verhuizen. Vanaf het begin in onze Eerbeekse periode waren we trouwens al voor een heleboel contacten, via allerlei clubs, op Zutphen gericht.

Dit stadje had behalve een goed aanbod van middelbare scholen ook een bloeiend cultureel leven.

In die Zutphense jaren kwamen er ook heel wat cabaretuitvoeringen tot stand: nu eens voor de hockeyclub dan weer voor de Alliance Française, The Round Table of wat zich ook maar aandiende.

Er was altijd wel een aanleiding te vinden om iets leuks in elkaar te zetten. Steevast met een kleine groep enthousiastelingen, waaronder een paar uitstekende tektschrijvers. Ik riep dan altijd "leveren jullie de tekst maar aan dan maak ik er wel muziek bij". Dat vond ik eenvoudiger dan bestaande melodieën te gebruiken en om te werken en aan te passen.

Om zo'n melodie en z'n harmonieën te ontrafelen betekende dat immers, eindeloos vaak platen draaien, moeizaam de naald van de grammofoon steeds weer op de juiste plek zien te krijgen...

De Cd-speler was toen nog geen algemeen goed. En dat werd zodoende al met al een tijdrovend werkje!

Door al deze cabaretjes ontstond er een reeks van liedjes waarvan ik er later weer een paar bewerkte voor piano solo, piano 4-handig en voor dwarsfluit en piano.

In bundel 3: Mixed feelings II

In de bundel Duets I: eveneens Mixed feelings en Blue Seventeen

En in Duets II: Lazy Afternoon

In de bundel voor dwarsfluit en piano: eveneens Blue Seventeen

In bundel 5: A Dragon-fly in Paris

Voor uitvoerige informatie over titels en beschrijving/ontstaan van de composities als ook over de Cd's:

Kijk op de website: www.hensvlam.nl

Al deze activiteiten bleken op sommige leerlingen een stimulerende werking te hebben, ook al omdat ze over het algemeen nauw betrokken waren bij de totstandkoming van allerlei liedjes, hetzij voor een cabaret, hetzij voor een compositie die ik voor henzelf maakte als dat zo uitkwam.

Van de weeromstuit sloegen ze vervolgens zelf ook aan het "componeren".

(Ze wisten al iets van de drieklankenmaterie en wat de trappen I-IV-V-I bijvoorbeeld betekenden.)

Regelmatig organiseerde ik leerlingen-uitvoeringen. Altijd natuurlijk eerst een generale repetitie! En een bemoedigend toespraakje...

Al vanaf het begin vlocht ik n.l. door de pianolessen ook de benodigde theorie omdat dit naar mijn mening net zo onlosmakelijk bij elkaar hoort als “aardappeltjes met jus” zoals ik mijn leerlingen altijd

voorhield. En de meeste van hen vonden het ook leuk om b.v te ontdekken dat veel stukken uit het klassieke lesrepertoire vaak eindigden met de trappen V-I, om maar eens wat te noemen.

Hen te laten zien hoe stukken gestructureerd waren en wat een eenvoudig schema er vaak aan ten grondslag lag. Hoe het allemaal als een puzzel in elkaar paste. Ze waren vaak verbaasd over de relatieve eenvoud.

Regelmatig werd ook ik verrast met een door hen zelf gemaakte compositie, prachtig met een vulpen opgeschreven met vlekjes van de “tippit” witte correctiestift (mijn schrijfsels zagen er overigens niet veel anders uit) en vaak nog in een mooi kaftje gestoken: ik heb ze m’n leven lang gekoesterd.

Een van mijn leerlingen uit die periode, Mirjam Smitt is na haar conservatorium afgerond te hebben, zelf een meer dan voortreffelijke cabaretière geworden: zij schrijft behalve goede teksten daar ook nog eens buitengewoon fraaie muziekjes bij. Ook mijn oudleerlinge, de pianiste Elizabeth Karelse (thans woonachtig in Amerika waar zij regelmatig concerten geeft) begon haar muzikale loopbaan als 6-jarige bij mij.

VIII

EPTA (European Piano Teachers Association)

Eind 1983 werd ik lid van de Nederlandse afdeling van de in Engeland opgerichte EPTA. Ik nam deel aan verschillende studiedagen en workshops en hield ook zelf in november ’84 een lezing over de “gemiddelde, minder getalenteerde leerling”. En wat je er mee aan moet.

Hoe houd je deze leerling enthousiast en wat kun je hem/haar voor een alternatief repertoire aanbieden als hij/zij niet meer zo geïnteresseerd is in het z.g. klassieke repertoire.

Een paar van mijn leerlingen waren die dag in november bereid om voor een zaal vol pianodocenten enkele stukken van mijn hand uit te voeren. Stukken die eenvoudig van structuur waren, volledig tonaal en waarvan ik hoopte dat ze een beetje aansloten bij het muzikale idioom van die leerling, die via zijn walkman niet bepaald Beethoven tot zich nam....

Men apprecieerde de stukken wel maar tegelijkertijd vroegen sommige docenten zich ook bezorgd af in de daarop volgende discussie of zo het niveau van het piano-onderwijs niet in gevaar kwam. “Zou je aldus niet afglijden naar een bedenkelijk niveau?” Hierover bleek een duidelijke scheiding in opvattingen te bestaan tussen aan de ene kant de conservatoriumdocenten en aan de andere kant de veel grotere groep privé-en muziekschooldocenten.

Immers, deze laatste groep, waartoe ik zelf ook behoor, kampt natuurlijk het meest met de hierboven aangegeven problemen van dat grote leger opgroeiende, niet zo geïnteresseerde, niet getalenteerde leerlingen. Want juist zij bevolken tenslotte voor het merendeel onze lespraktijken.

En het is vooral voor deze groep dat ik het concept van “The Soft Music Piano Bridge Over The Classics” ontwierp.

HET CONCEPT:

- Moet appelleren aan hun klankidoom
- Moet niet moeilijk in te studeren zijn (makkelijke structuur) maar liefst wel moeilijk klinken,
- Geen atonaliteit en onconventionele maatsoorten,
- Moet aanknopingspunten bieden voor het studeren van toonladders en drieklanken.

Er was nog nooit iets van mijn werk gepubliceerd en naar aanleiding van hetgeen mijn leerlingen tijdens mijn lezing speelden was de vraag naar kopieën van deze stukken toch zo groot dat ik het niet een, twee, drie zag zitten om aan deze vraag te kunnen voldoen.

Gesterkt echter door de morele steun van veel docenten besloot ik een poging tot uitgave te wagen en ik nam contact op met uitgeverij HARMONIA.

Regelmatig stuurde deze uitgever aan geregistreerde docenten lesmateriaal toe en omdat ik van mening was dat ook in mijn werk bepaalde educatieve elementen te vinden waren leek deze uitgeverij het meest voor de hand liggend.

En ineens ging het allemaal heel snel:

zondag 11 november 1984

de lezing,

vrijdag 16 nov. ontving de uitgever een aantal stukken plus de lezing ter toelichting en

maandag 19 nov. kreeg ik 's morgens een enthousiast telefoontje van de heer Frits Ham dat hij het zulk leuk werk vond dat hij het wilde uitgeven. Om te beginnen een bundel met 10 stukken en hij had er ook haast mee want hij wilde de uitgave

gereed hebben vòòr de Franfurter Musik Messe van februari '85 om het daar te kunnen presenteren.....
Ik kon m'n oren niet geloven!

Vervolgens werden mijn kinderen en mijn leerlingen allemaal betrokken bij dat hele proces vanaf "potloodnootjes" tot een heuse gedrukte muziekbundel.

Om te beginnen moesten alle titels in het Engels. "Nederland is een te klein afzetgebied" zo sprak de uitgever.

Voor de kaft en de kleur ervan werden verschillende suggesties gedaan: mijn zoon Michiel, die aardig tekent (hij illustreerde later bundel 5 en 6) ontwierp o.a. een Beethovenkop met walkman op; dat vond ik wel een toepasselijke mix, maar de uitgever vond dat maar niks.

Uiteindelijk keurde hij de tekening met het klavier in de vorm van een "bridge" goed en deze tekening siert nu 15 van de 18 uitgegeven bundels.

In de tweede helft van december kreeg ik de eerste drukproeven thuis die met een rode pen gecorrigeerd dienden te worden: als je dan voor het eerst jouw eigen nootjes gedrukt ziet...Dat zijn mooie dingen voor de mensen.

Overigens is het tegenwoordig voor iedereen een koud kunstje om via de computer, met of zonder aansluiting op een digitale piano en met de juiste software, muziek uit te printen. Maar halverwege de jaren '80 was dat nog geen gemeen goed. Nog mooier waren de eerste z.g. present exemplaren die de uitgever mij kort voor het begin van de Messe toezond. Ik ging er volledig van uit mijn dak!

Het was al met al een uiterst spannende tijd en vanwege de euforische stemming vergat ik helemaal te informeren naar een of ander honorarium.

Toen dan ook het contract in de bus viel en ik daar een laag bedrag met slechts twee nullen op zag staan dacht ik natuurlijk “dat is een vergissing, daar mist op z’n minst een nul”.

Een telefoontje naar de uitgever (lachend merkte hij op dat hij mijn telefoontje al wel verwacht had) bracht teleurstellende duidelijkheid: ik was een aankomend componist en dit was het honorarium van een beginnend componist.

Eenmaal een gevestigd componist, zo sprak hij,-- dat bleek ik tot mijn verbazing al bij de derde bundel te zijn -- zou ik het dubbele bedrag ontvangen voor iedere oplage van 1000 exemplaren.

Van bundel 1 zijn inmiddels zo’n 16 herdrukken verschenen. Volgens de uitgever loopt zo’n eerste bundel om de een of andere onverklaarbare reden altijd het hardst, ook al is een andere bundel uit de serie wellicht beter. Tot op heden hebben ongeveer 50.000 exemplaren verspreid over de aardbol hun weg naar de amateur-pianist gevonden.

Het is overigens heel leuk om op de afrekeningen van BUMA/STEMRA (organisatie die de auteursrechten van aangemelde componisten beschermt) te zien in welke landen mijn werk zoal uitgevoerd wordt. Voor alle openbare uitvoeringen geldt namelijk een meldingsplicht en dient men een bepaald bedrag aan BUMA/STEMRA af te dragen waarvan dan weer een (uiterst klein) gedeelte uiteindelijk bij de auteur terechtkomt. Maar dat zijn echt “peanuts”.

Toch is het aardig te constateren dat mijn muziek in veel West-Europese landen gespeeld wordt, waaronder Engeland, Finland, Duitsland, België, Zwitserland, Oostenrijk, Denemarken, Estland. In dit laatste land hebben in 1996 studenten aan het conservatorium van Tallin zelfs een avondvullend programma uitgevoerd met uitsluitend deze composities.

Nog niet zo lang geleden belde de uitgever, zich verontschuldigend dat hij mij een onbescheiden vraag moest stellen. Maar het geval wilde dat de jury van een muziekschool ergens in Australië de geboortedatum wilde weten van de componist Hens Vlam-Verwaaijen, van wie een van hun examenkandidaten een stuk zou spelen.....

IX

Eerste uitgave bundel 1

Terug nu naar de Franfurter Musik Messe: omdat ik reuze benieuwd was hoe zo'n presentatie zou plaats vinden, besloten mijn man en ik er heen te gaan op de voor het gewone publiek opengestelde dag. Vanuit Zutphen was het 3 à 4 uur met een auto, dus heel goed op één dag te doen, vonden we.

Helaas kreeg Joop griep en moest hij thuis blijven en in zijn plaats ging een vriendin mee. Het was februari en het vroom dat het kraakte. Tijdens de autorit zaten we een beetje te filosoferen over het onderwerp afzetmarkten en we bedachten dat als het nou eens zou lukken om een miljoen boekjes in Japan te verkopen.....

Al keuvelend en de "Messe"-borden op de autobaan volgend (een kind kan de was doen, zo leek het) reden we weldra bij Frankfurt een enorm parkeerterrein op.

Aan het eind van dat terrein waren nog aardig wat lege plekken en we waren net bezig ons daarover te verbazen toen er naast ons een auto parkeerde waaruit achter elkaar 7 Japanners rolden, allen gewapend met plastik tasjes. Wij schoten prompt in de lach en beschouwden het vervolgens maar als een soort omen.

Ook wij pakten onze tassen en liepen al gniffelend achter hen aan naar het eind van het parkeerterrein in de richting van een

groot gebouw op een heuvel met een heleboel vlaggen (vast het Messe gebouw zo dachten we). En wederom vroegen we ons af waarom het hier nagenoeg leeg was.

Achter de Japanners beklommen we de hoge trap en betraden de ingang.

Met stomheid geslagen keken we van boven af neer op een tropisch zwembad met echte, levensgrote palmen en een zandstrand.....

Hakkend en ons geweldig dom voelend vroegen wij de dame achter het loket waar dan toch de Franfurter Musik Messe was.

Vriendelijk attendeerde zij ons op de spandoeken die overal boven het parkeerterrein hingen met aanwijzingen hoe je met pendelbusjes op de beurs kon geraken. Maar omdat wij slechts oog hadden voor de Japanners en dat grote gebouw met die wapperende vlaggen, hadden we die aanwijzingen nooit opgemerkt.

Vanuit de “tropen” was het door de bijtende vrieskou nog een flink stuk terug lopen naar het andere eind van het parkeerterrein waar we nu ook de spandoeken zagen met de informatie over de pendelbusjes. In mijn herinnering hebben we die hele afstand krom van het lachen afgelegd en hadden we daar nog dagen lang spierpijn van.

Maar uiteindelijk “hat das alles ja geklapt “ en bereikten we omstreeks 11 uur dan toch de Messe. (Aan het eind van de dag constateerden we dat er op dat gigantische beursterrein heel wat tropische zwembaden pasten)

Al gauw vonden we de hal met de uitgevers en tenslotte ook de bescheiden stand van Harmonia. Directeur Frits Ham ontving ons hartelijk met koffie en wees trots op een rek waar zijn nieuwste

uitgaven prijkten. En ja hoor, daar stond mijn eerste bundel ook bij. “NEW” stond erboven. En dat was het dan, de z.g. presentatie.....

Niettemin werd ik vervuld van een oneindig gevoel van trots en had ik het idee dat iedereen nu aan mij kon zien dat ik “componist” was.

Weer terug in Zutphen volgde een interview in Het Zutphens Dagblad en het voelde bijna beroemd. Na al deze commotie gingen we spoedig over tot de orde van de dag en was ik weer gewoon een pianofut in Zutphen.

Ik had de smaak intussen goed te pakken gekregen en bezag de werken die ik nog had liggen met nieuwe, kritische ogen en schreef ook weer voor verschillende leerlingen nieuwe stukken. De uitgever had mij nog een paar hints gegeven zoals “ontwikkel de linkerhand eens wat meer”.

Tegen het najaar van 1985 waren er zo een aantal stukken gereed en opnieuw benaderde ik de uitgever. En in februari 1986, hoera, werd bundel 2 op de Franfurter Musik Messe ten doop gehouden. Dit keer stak de kaft in een mooi glanzend jasje evenals de eerste herdruk van bundel 1. En glimmend stonden ze daar, roze en blauw, met z’n tweeën op de standaard “NEW”. Daarna volgde de bundel duets I (voor 4 handen) en in februari 1990 prijkten er samen met de allernieuwste bundel 3 (die na de bundel Duets verscheen) nu vier glanzende exemplaren op de welbekende standaard. Tot en met de Messe van 1998 werd daar ieder jaar een bundel aan toegevoegd (zie bijlage en website **www.hensvlam.nl** voor een compleet overzicht).

Na de 3de bundel kreeg ik van de uitgever het verzoek iets eenvoudigers te schrijven en liefst alle stukken zo’n beetje van

hetzelfde niveau. Dat vond ik een tamelijk moeilijke opgave: makkelijk schrijven! Maar een uitdaging was het natuurlijk wel. Het was een uitkomst dat mijn leerlingenbestand uiterst gevarieerd was en zo kon ik al die verschillende stukken eerst op hen uitproberen. Op mijn beurt kreeg ik ook van hen vaak waardevolle suggesties.

Bundel 4 is dus de makkelijkste in de rij en de meest gelijkmatige. Voor bundel 5 kwam zoon Michiel met het voorstel een samenhang te creëren, een z.g. rode draad en zo ontstond de bundel met insecten die Michiel bovendien voorzag van hele geestige, spirituele tekeningen.

Hij woonde op kamers in Groningen en kwam maar eens in de paar weken naar Capelle a/d IJssel, waarnaar wij ondertussen verhuisd waren. Een treinretourtje (dat was nog in de periode vòòr de OV-kaart, de studenten-gratis-reizen-kaart) over die afstand was immers een rib uit het lijf.

Wij communiceerden dus veelvuldig per telefoon: ik speelde dan een paar keer mijn nieuwste “insect”, b.v. Bumbly-bee’s lullaby” door de telefoon, vroeg “heb je daar beeld bij”? En een paar dagen later rolde er vervolgens een tekening van een hommeltje in een hangmatje door de brievenbus.....

En het nachtvlindertje in “The spider and the little nightmoth” trok hij een Zorropakje aan.

Het is jammer dat de tekeningen die oorspronkelijk op A4 formaat ontstonden nu zo sterk verkleind in de bundels staan. Dat bijvoorbeeld op de tekening bij “Waltzing mosquito” mevrouw mug handschoentjes en pumps aan heeft, is een detail dat je nu bij oppervlakkige beschouwing makkelijk ontgaat.

Ook bundel 6 (melodic studies) die eveneens over allerlei dieren gaat werd door de telefoon van illustraties voorzien. Je zou

kunnen zeggen dat deze tekeningen uit de “Groningse” periode stammen!

In bundel 7 zette ik het “rode draad” principe voort door te proberen de 12 maanden van het jaar te verklanken.

En in bundel 8 “What’s in a name” ging ik om een thema te creëren, uit van een aantal eigennamen. Met de bruikbare letters uit die namen vormde ik een thema.

Sonata Classica

Deze sonate is eigenlijk een uit de hand gelopen muzikaal grapje, bedoeld als een geboorte geschenk. Het voornemen was om een kort stuk te schrijven in verschillende stijlen, gebaseerd op het ritme van de naam van de baby; o.a. 8 maten in Chopin-stijl, 8 maten jazzy-stijl en 8 maten in Mozart-stijl.

Echter, de 8 Mozart maten werden er meer en meer en uiteindelijk werd het een stuk van een paar bladzijden lang!

Dat bracht me op het idee om een poging te wagen tot het componeren van een heuse sonate met als eerste deel dit stuk. Het Andantino, oorspronkelijk geschreven voor 3 dwarsfluiten, werkte ik om voor piano en als laatste deel, het Rondo allegro assai, diende een bestaand stuk dat ik schreef voor de gerestaureerde 18de eeuwse tafelpiano van vrienden.

Deux petites sonates

Dit zijn in feite gewoon sonatines die zich heel goed lenen als alternatief voor de meer traditionele sonatines van b.v. Clementi, Kuhlau e.a. Ze liggen prettig in de hand en in het gehoor.

Ook in het 4-handige Duets II weer een omgewerkt cabaretlied: "Lazy afternoon".

"Blacky's tune" schreef ik als mogelijke conflictoplosser voor een collega en haar niet-pianospelende echtgenoot. Voor de primo-partij hoef je immers geen piano te kunnen spelen: slechts de 5 zwarte toetsen komen hier aan de orde in een aangenaam langzaam tempo.

Ook in de 2 bundels voor dwarsfluit en piano is de Soft Music stijl aan de orde. Achteraf begrijp ik nog niet goed hoe het me gelukt is. Want van dwarsfluit weet ik nagenoeg niets af. Weliswaar speelde mijn man een beetje te hooi en te gras. Hij had les van Jan Baggerman, en hij vooral, heeft me goed bruikbare adviezen gegeven en zo ging tijdens een huisconcert bij hem thuis de hele bundel in première. De opname hiervan is te beluisteren op CD 3. Ook zijn er luistervoorbeelden op de website **www.hensvlam.nl**

X

Music Bridge Publishing

Na bundel 9 hield uitgeverij **Harmonia** op te bestaan en daarom besloot ik eventuele volgende uitgaven zelf ter hand te nemen.

Daartoe richtte ik begin 2005 de uitgeverij

'Music Bridge Publishing' op. **Bundel 10**, mijn eerste zelf geproduceerde uitgave met behulp van een muziek-notatie programma (lay-out, ontwerp van de cover etc., allemaal van mijn hand) kwam In juli 2005 feestelijk van de pers.

MBP gaf daarna nog enkele bundels uit waaronder bundel 11, de Jaros Suite, een bundel met 2 trio's voor dwarsfluit en bundel 2 voor dwarsfluit en piano. Zie bijlage

XI - Tot slot.

Tussen de "stofzuiger" uit mijn vroege jeugd en "The Soft Music Piano Bridge Over The Classics" liggen vele jaren.

Het Ave Maria uit Burgmüller kan ik intussen spelen en ook nog wel wat meer dan dat. Hoe je het speelt is van ondergeschikt belang: wat telt is wat muziek met jou doet.

Wat telt is de manier waarop muziek iets toevoegt aan de kwaliteit van je leven. Wat telt is het genieten van het zelf spelen of van het luisteren naar anderen....

Een tijdje geleden werd ik eens voorgesteld aan een 16 jarige leerling van een collega. Mij verbaasd aankijkend schudde hij mijn hand terwijl hij opmerkte "gòh, leeft u dan nog"?

Tja, In zijn optiek behoorden componisten kennelijk dood te zijn.....

Ik ben echter springlevend en hoop dat nog lang te blijven.

Bijlage

Bijlage

Uitgegeven Bladmuziek

Titel serie 1 t/m 11: The soft Music Piano Bridge over the Classics

Piano solo

- Book 1
 - Book 2
 - Book 3
 - Book 4 (light)
 - Book 5 (light) about insects, illustrated
 - Book 6 (Melodic studies) more animals, illustrated
 - Book 7 (12 months)
 - Book 8 (What's in a name)
 - Book 9
 - Book 10 (More "What's in a name")
 - Book 11 Jaros Suite
-
- Sonata classica
 - Deux petites sonates
 - **Duets I** (4 hands)
 - **Duets II** (4 hands)

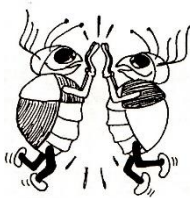

Book 6

voor dwarsfluit

- The first Soft Music **Flute** and Piano Album
- Trios for three flutes
- The Soft Music Flute and Piano Album 2

voor verkoop CD's raadpleeg de website
www.hensvlam.nl

The making of Bumping Beetles (bundel 5)

A handwritten musical score on aged paper. It features two staves. The top staff has a treble clef and contains notes with dynamic markings like 'f' and 'pp'. The bottom staff has a bass clef and includes the tempo marking 'Allegro' and the instruction 'aggressivo'. There are various musical notations including slurs, ties, and accidentals throughout the piece.

A printed musical score for piano. It consists of two systems, each with a grand staff (treble and bass clefs). The tempo is marked 'Allegro'. The first system includes the instruction 'aggressivo' and the word 'attaca' above the staff. The music features chords, single notes, and rests. There are also some handwritten annotations in the first system, such as '↑' and '↓' under the bass line.

NAWOORD

Een paar bijzonderheden moeten mij nog van het hart
Dat een bepaalde compositie zoveel losmaakt bij mensen heeft
mij soms diep getroffen.

Zo staat het complete stuk 'Solitude' uit bundel 1 in koper
gegraveerd op het graf van een 13 jarig meisje.....

Het was haar lievelingsstuk zo schreef haar moeder in een brief
twee jaar na haar dood.

Er ontstond een uitvoerige email-uitwisseling waarin zij onder
meer vertelde hoe haar dochter om het leven was gekomen: op
de fiets op weg naar school overreden door een vrachtwagen.
Enige tijd na deze briefwisseling bezocht ik op een prachtige
nazomerse dag samen met haar moeder dit graf op een
sfeervolle oude begraafplaats in het zuiden van ons land. We
keken hand in hand naar het geliefde stuk dat op het koper
mooi oplichtte in de middagzon...

Op 12 mei 2010 stortte een vliegtuig neer in Tripoli. Hierbij
kwamen 70 Nederlanders om waaronder een jong echtpaar op
huwelijksreis. De echtgenoot, 24 jaar, was ook dol op 'Solitude'
zo schreef zijn vader een jaar later, toen hij de cd bestelde
waarop dit stuk staat. Hij wilde dit laten horen tijdens de
herdenking in de kerk.

Een andere gedenkwaardige, verdrietige kerkdienst begin jaren
80. Voor een terminaal zieke vriendin schreef ik 'A gray day in
May' eveneens uit bundel 1. Bij binnenkomst in de kerk
vermeldde het programma, Opening met orgelspel. Gespitst op
het horen van orgelklanken hoorde ik ineens bekende
pianoklanken. De adem stakte in mijn keel. Het was haar eigen
wens geweest, hoorde ik later....

Al weer een tijdje geleden had ik een wat mindere dag, alles zat tegen. Ik was 's morgens in grote haast in mijn auto gesprongen voor iets dringends – ben vergeten wat dat was – en kwam thuis om te ontdekken dat Ik een verkeerde sleutelbos had meegenomen. Geen nood dacht ik, de burens hebben ook onze huissleutel. Helaas waren ze niet thuis. Vervolgens mijn hulp gebeld maar die bleek de hele dag in Amsterdam te zitten. Vriendinnen, niet thuis en manlief op reis in het buitenland. Tja, op goed geluk naar een oude, lieve tante gereden die zich liefdevol de hele dag over mij ontfermde.

's Avonds waren de burens gelukkig weer thuis en toen ik dan eindelijk de voordeur opende struikelde ik over een grote gele envelop. Bij het openen rolde er een grote opgevouwen poster uit. Daarop in het cyrillisch een soort programma waar ik ook ergens mijn naam vermoedde. Gelukkig was er een begeleidende brief in het Engels bij. Deze bleek afkomstig van een tante van een Russische pianoconcours kandidaat, Elena, die bij ons gelogeed had.

Zij nam in 1994 deel aan het Eduard Flipse pianoconcours en bleek een tante te hebben die hoofdvak - docent piano was aan het conservatorium van Tallin in Estland. Bij terugkeer in Rusland heeft Elena vervolgens haar tante kennis laten maken met een paar van mijn muziekbundels en tante heeft daarop een uitvoering in het conservatorium georganiseerd waarop uitsluitend mijn composities door haar leerlingen werden gespeeld.....

Toen ik dat allemaal tot mij had genomen was ik natuurlijk euforisch! Ook was het voor mij een soort bevestiging van mijn kwaliteit als componist; ik stelde misschien tóch wat voor....

Fanmail

Tot slot een greep uit enkele fanmails

Heel vrolijk werd/word ik wanneer mensen de moeite nemen om iets aardigs over mijn werk te zeggen. Zo ontving ik nog niet zo lang geleden een schattig mailtje uit Zuid Afrika waarin een mevrouw vertelde dat zij sinds kort weer pianoles had. Haar man gaf haar als kerstcadeau een piano plus een jaar pianoles. Tijdens die lessen maakte zij kennis met de serie "the Soft Music Piano Bridge over the Classics" van Hens Vlam-Verwaaijen. Op mijn website vond ze ook mijn emailadres.

7-7 2010

Geachte mevrouw Vlam-Verwaaijen,
Even een berichtje om u te laten weten dat ik erg blij ben met de pianomuziek die u heeft geschreven. De meeste boeken heb ik nu, het is een heel fijne afwisseling met componisten als Bach en Chopin, waar ik ook van hou. De boeken 1, 2 en 7 zijn mijn favorieten tot nu toe. Mooie wendingen in uw stukken geven mij kippenvel en ontroeren, of maken mij vrolijk. Soms is het of een stukje van de hemel opengaat (bijvoorbeeld bij "When summer is over"), dat gevoel krijg ik soms ook wel bij Chopin.

Mijn pianolerares is ook fan van u (en zij is zeer kritisch). Binnenkort begin ik aan een stuk dat u heeft geschreven voor Bram Boelee. Daar heeft zij ooit nog les van gehad, grappig. Bedankt voor uw prachtige muziek. Ik hoop dat u nog een tijd door gaat met componeren, in goede gezondheid!
Vriendelijke groeten,
Rita van der Maas uit Dronten

23-3-2009

Uw prachtige composities!

Geachte Mevrouw Vlam-Verwaaijen,

ik ben zo vrij u een e-mail te sturen, ik heb uw naam van Loes Ledeboer, mijn pianolerares waarvan u de hartelijke groeten moet hebben, gekregen.

Ik geniet enorm van uw mooie composities, tevens mijn leerlingen, het kwam als geroepen en is vaak een prachtige aanvulling!

Ik hoop dan ook dat er nog veel inspirerende muziek zal volgen. Ik heb nog een vraagje: in uw sonate no.een heeft u op de 2de pag., lijn 5, maat4, twee kwarten met elkaar verbonden en de puntjes boven de stokken gezet. Bedoelde u hiermee een portato? Dank u wel voor uw prachtige muziek!

Met vriendelijke groet,

Friederike Ernst te Zaltbommel

7-12-2008

Dear Mrs. Hens Vlam,

I discovered your albums by chance in a bookshop in Delft when I was in the Netherlands two weeks ago.

I bought albums 5 and 6 since I supposed that some pieces might be useful to give my students examples of how music can depict animals (a part of my course about psychology of music is addressed to the figural aspects of music).

Once at home, I enjoyed trying to play your music (I'm a very modest piano player). It is amazing how you succeed in expressing images and emotions through rather simple technical patterns.

Thus, I'd like to listen to your music performed much better than I can, both for my pleasure and for possible use in my

teaching.

I'm interested in your CDs 1 and 2. Please let me know the price and how I can send you the payment.

Thanks for your attention. Regards

Alessandro Antonietti, Ph.D.

Professor of Cognitive Psychology

Head of the Department of Psychology

Catholic University of the Sacred Heart

Largo Gemelli 1 - 20123 Milano (Italy)

20-9-2008

Dear Mrs. Vlam-Verwaaijen,

I love your music, I`m a piano teacher and my pupils love your music pieces too! Thank you so much!

You are a genius!

Kind regards

Ingeborg Steglich

Germany

Mijn kinderen reopen van tijd tot tijd "mam, je gaat toch niet buiten je schoenen lopen ".....